

Gemeente van Christus,

In onze evangeliëlezing van vandaag staat het gedeelte over de moerbeiboom en het mosterdzaadje letterlijk en figuurlijk centraal. Van hieruit is het mogelijk om een bepaalde samenhang in dit wat brokkelig overkomend schriftgedeelte op het spoor te komen. We beginnen met het beeld van de moerbeiboom.

“Geef ons meer geloof”, zeggen de apostelen tegen Jezus.

“Als je geloof had als een mosterdzaadje, zou je tegen die moerbeiboom zeggen: “Trek je wortels uit de grond en plant jezelf in de zee.”

We moeten deze woorden van Jezus natuurlijk niet letterlijk opvatten. Als je dat wél doet, loop je alleen maar frustraties op. Er is geen sprake van dat voor wie maar sterk genoeg gelooft letterlijk “alles mogelijk is.” Dat op jouw bevel een boom zich echt ontwortelt en door de lucht vliegt.

Dan zou je in de sfeer van de magie terecht komen.

Ik denk nogal associatief en zie meteen beelden uit de onvolprezen Harry Potterfilms voorbijkomen.

Harry, Ron en Hermelien hebben hun eerste les toverspreuken. “Wingardium leviosa”, zegt Hermelien, zwaaiend met haar toverstok. En zie: de veer die voor haar op tafel lag verheft zich in de lucht en zweeft omhoog. Nu nog een licht veertje, straks veel zwaardere voorwerpen en zelfs mensen. Voor wie kan toveren is zo ongeveer alles mogelijk.

Voor wie gelooft, ligt dat toch echt anders.

Jezus heeft het hier niet over mensen die als ze maar sterk genoeg geloven over magische krachten zouden beschikken. Hij heeft het - zoals altijd (!) - over gewone mensen in het leven van alledag. Mensen zoals wij. Over hoe ons geloof, ons geloofsvertrouwen in dat alledaagse leven van ons een rol zou kunnen spelen.

Dit verhaal krijgt pas zin en betekenis als je die moerbeiboom als kunt zien als een beeld, een beeld voor.... onszelf. Daar zit - in mijn beleving - de crux van het verhaal.

En daarnaast dat mosterdzaadje als beeld voor het geloofsvertrouwen dat in onszelf aanwezig is.

Een moerbeiboom is een indrukwekkende verschijning. Hij kan wel 600 jaar oud worden. En heeft een uitgebreid wortelsysteem, dat even wijdvertakt is als de kruin. Hij staat dus zeer vast verankerd in de aarde. Muurvast, zou je in dit verband zelfs kunnen zeggen.

Wij mensen kunnen ook op allerlei manieren wortelschieten en onszelf daarmee vastzetten. Dat kun je op een bepaalde manier positief duiden, maar in onze lezing van vanochtend gebeurt het in negatieve zin.

Je kunt bijvoorbeeld muurvast geworteld zitten in je sociale achtergrond: “Ik ben nou eenmaal voor een dubbeltje geboren, dus ik zal wel nooit een kwartje worden!” Als je daar maar vast genoeg van overtuigd bent, zal er inderdaad nooit van je leven iets veranderen op dat gebied.

Je kunt vastzitten in vijandsbeelden. Poetin heeft een bepaald beeld van “het Westen”. Van het “naziregime in Kiev.” Patriarch Kyrill heeft ook een bepaald beeld van het decadente Westen.

Wij op onze beurt hebben een bepaald beeld van hoe het er in Rusland aan toegaat.

Je kunt ook vastzitten in het beeld dat je van jezelf hebt. Dit is nu eenmaal wie ik ben. Dat is lastig als dat beeld negatief uitvalt. Maar ook als het onrealistisch positief uitvalt en jij denkt dat je beter bent dan anderen. Beter in het algemeen of op een bepaald gebied. Het geloof bijvoorbeeld.

Je kunt vastzitten in beelden die je van een ander hebt.

Ik kan het niet laten om een klein, persoonlijk voorbeeld te geven. Omdat ik afgelopen week heb gemerkt dat het hier en daar al rondgaat. En omdat er een direct verband met onze schriftlezing in valt te ontdekken

In het laatste kerkblad van Sneek staat een ingezonden brief van een verontruste mevrouw: tot haar grote schrik stond er in de editie daarvóór een stukje over Zenmeditatie: een kennismakingscursus waaraan gemeenteleden kunnen meedoen. Ik citeer een klein stukje uit haar brief:

“Wat kan hiervan de bedoeling zijn? In de bijbel wordt gewaarschuwd voor dwaalleraren. Willen we gelovigen/christenen laten afdwalen? Ik schrok ervan dat dit in een kerkblad vermeld staat.” Einde citaat.

Het staat eenieder in principe vrij om te geloven zoals zij of hij wil. Laat dat duidelijk zijn.

Maar waar het in dit verband om draait, is dat deze mevrouw een bepaald beeld heeft van de predikant die deze cursus geeft: hij is een dwaalleraar. Een gevaar voor gelovige christenen. En zie: daar hangt de molensteen al om mijn nek!

En dat terwijl we elkaar nog nooit hebben ontmoet, laat staan hebben gesproken, met elkaar in gesprek hebben kunnen aangaan. Een gesprek waarin we iets zouden kunnen verhelderen over hoe ons wederzijdse geloofsvertrouwen eruit ziet.

Ik durf dit voorbeeld alleen maar te noemen omdat er ook een andere kant aan zit: toen ik ervan hoorde en haar brief las, dacht ik meteen: “Ach néé toch, daar hebben we weer zo’n verontruste evangelicale zuster, die denkt dat alleen háár manier van geloven waar is.”

Dat is dus het beeld van die ander dat in *mijn* hoofd zit. Terwijl ik haar nooit heb ontmoet, laat staan gesproken, met haar van gedachten heb gewisseld.

Als zij en ik nu allebei vasthouden aan het beeld dat we van elkaar hebben, staan we wat dit kleine voorval betreft zo vast als een moerbeiboom in de grond.

Het is maar één voorbeeldje van hoe bepaalde beelden en patronen vást kunnen zitten in je hoofd. En het beeld van de moerbeiboom wil je ervan bewust maken hoe hardnekkig die kunnen zijn. Hoe lastig het kan zijn om ze te “ontwortelen”. Eruit te trekken. Terwijl juist dát jou veel vrijer zou kunnen maken. Vrijer in je eigen hoofd. Vrijer in hoe jij je gedraagt naar anderen toe. Zó dat je jezelf meer kunt ontplooien. Waardoor jij én die ander meer tot je recht kunnen komen. En er iets van het koninkrijk Gods ontstaat.

Maar het kán wel degelijk: loskomen van die gedachten, beelden, patronen etc. waarmee je jezelf vast hebt gezet. Bijvoorbeeld als je iemand ontmoet die tegen jou zegt: “Kom op, trek je wortels uit de grond! Dat kun je wel degelijk! Je bent ertoe in staat! Eenvoudig is het niet, maar het kán! Als je maar wat geloof in jezelf hebt. Wat zelfvertrouwen! Ook al lijkt het maar weinig, ook al lijkt het niet genoeg.”

Ik heb het volgende al eens eerder verteld, geloof ik, maar ik doe het graag nog een keer: hoe ik tijdens een meditatie week een gesprek had met Tenkei roshi, de Zenmeester in Uithuizen.

Een van de dingen die gebeuren tijdens zo’n week is dat je tijdens de vele uren dat je op je kussentje zit, op een bepaalde manier inkeert in jezelf. Er komen in de stilte allemaal dingen naar boven, die normaal gesproken onder de oppervlakte blijven. Het is in mijn beleving een vorm van het “goed op jezelf letten” waar Jezus zijn leerlingen toe aanspoort. Maar dat terzijde.

Ik had Tenkei roshi wat verteld over hoe ik mezelf zag. En ik had nogal last van dat zelfbeeld. Waarop hij me aankeek en zei: Je valt niet samen met het beeld dat je van jezelf hebt. En: je kunt elk moment besluiten om een ander mens te worden!

Het eerste kwam als een blikseminslag binnen. Het tweede duurde wat langer. Maar het is waar. Hoe ongelooflijk het ook mag lijken, in eerste instantie. Even ongelooflijk als een moerbeiboom die zichzelf uit de grond trekt en wegvliegt, een nieuw leven tegemoet.

De eerste stap om vrijer, opener, ontvankelijker in het leven te staan is: bewustwording. “Let goed op jezelf!” Het is niet zo zinvol om altijd maar op anderen te letten. Daar zijn we meestal wel sterk in. En in veel gevallen heb je je oordeel dan meteen wel klaar.

Het zit dicht aan tegen wat Jezus op een bepaald moment in de Bergrede zegt: je moet niet letten op de splinter die jij in andermans oog meent te zien. Word je liever bewust van de balk in je eigen oog.

Let op jezelf. Bijvoorbeeld door geregeld de tijd te nemen om naar “binnen te keren”. Stil te staan bij de vraag waarom je altijd op dezelfde manier reageert op bepaalde mensen. Welke ideeën en vooroordelen en gedragspatronen jouw relatie met anderen bepalen. En je beletten om een ander te zien zoals zij of hij is.

Ik weet niet wat Jezus precies bedoeld heeft met die “valstrikken die onvermijdelijk zijn.” Mogelijk toch ook dit waar we het nu over hebben. En dat je daardoor de ander niet meer tot haar recht laat komen. Dat je niet waarneemt wat die ander op dat moment - vaak onuitgesproken - van jou vraagt.

Als je je ervan bewust bent geworden hoe “vastgeworteld” jij in bepaalde opzichten bent, - En je je vervolgens realiseert dat als dat voor jou geldt, dat zeer waarschijnlijk ook voor de anderen geldt, zul je veel gemakkelijker in staat zijn om wat onze tekst noemt “anderen te vergeven.” Dat kan een gevaarlijke formulering zijn! Er wordt niet bedoeld dat je een ander vergeeft vanuit een gevoel van jouw eigen gelijk, of jouw superioriteit aan de ander. Maar veel eerder vanuit een gevoel van herkenning, verwantschap. En zeker ook: gelijkwaardigheid.

Misschien slaak je inmiddels inwendig wel een diepe zucht. En denk je met de apostelen: “Pffffff, geef mij dan eerst maar meer geloof!” Het is opvallend, trouwens dat ze hier, in vers 5 “apostelen” genoemd worden. En in vers 1 nog “leerlingen”.

Schenk ons meer geloof, meer vertrouwen: in God, in jou, Jezus. In onszelf ook. Anders kunnen wij nooit zoals jij nu van ons vraagt in deze wereld staan. Dan kun je ons er niet als apostelen, dwz boodschappers van het goede nieuws, het evangelie op uit sturen. Daarvoor hebben we veel te weinig in huis! Denken ze. Dat is het beeld dat ze van zichzelf hebben! Hoe herkenbaar is dat?

Het antwoord van Jezus is verrassend: je hebt helemaal niet meer geloofsvertrouwen nodig, zegt hij. En dan gebruikt hij het beeld van dat onooglijk kleine mosterdzaadje. Meer heb je niet nodig om allerlei moerbeibomen te ontwortelen! Allereerst om jezelf te “ontwortelen”. Je bent tot veel meer in staat dan je misschien denkt. Er is een kracht van God, iets van heilige Geest die eerst in, maar direct daarna ook dóór jou heen wil werken. Zó dat jij ook mensen om je heen iets van die bevrijding waar het in het evangelie om draait kunt brengen. Kleine veranderingen in het leven van mensen, die allemaal meehelpen om hier en nu gestalte te geven aan wat we “Het koninkrijk van God” noemen.

Ik geloof eerlijk gezegd niet dat wij, zoals we hier zitten en meer in het algemeen, “meer geloof” nodig hebben. Ik geloof wél dat wat meer zelfinzicht heilzaam zou kunnen zijn. En één van de vele, mogelijke manieren om dat te krijgen is - ook voor Christenen - Zenmeditatie. In mijn beleving 😊.

Met dat gewonnen zelfinzicht, dat elke dag opnieuw kan veranderen en groeien, dat altijd in beweging is, kun je vervolgens heel eenvoudig “doen wat jou als volgeling van Jezus te doen staat”.

Daarover gaat het laatste stukje van onze lezing. Misschien komt het wat onsympathiek over. Met die nogal bazige heer en die nogal onderdanige knecht, die alleen maar heeft te gehoorzamen. En dat ook nog eens na een lange werkdag op het land of bij de schapen. Maar je moet maar een beetje door de tijdsbepaalde en cultuurbepaalde elementen heen kijken.

Wat het wil zeggen is niet meer of minder dan dit: doe, in alle openheid, met de zelfkennis die je tot nu toe hebt opgedaan, wat je hand vindt om te doen. Wat een situatie van je vraagt.

Probeer gehoor te geven aan wat een ander al dan niet uitgesproken van jou vraagt.

In de Benedictijnse spiritualiteit heeft dat “obedientia”: gehoor-zaamheid. Niet in de zin van slaafs doen wat je opgedragen wordt, maar in de zin van gehoor geven. Het wordt even mooi als eenvoudig bezongen in het lied waarmee we vanochtend zijn begonnen:

De kalme gang, de kleine taak / zijn ruim genoeg voor Godes zaak.

Onszelf verliezen (!) in het gebod / brengt dagelijks nader ons tot God (lied 215:6)

Amen.